

RÁCZ ANITA

**A régi Bihar vármegye településneveinek
nyelvészeti vizsgálata**

Debrecen, 2005

Tartalom

Előszó.....	9
I. Bihar vármegye településtörténete	11
1. Természeti viszonyok	11
2. A vármegye magyarsága	12
3. Székelyek	14
4. Törökségi népek	17
5. Szlávok	18
6. Románok	20
II. A magyar történeti helynevek kutatásának története és módszerei	22
III. Az ómagyar kori Bihar megye településneveinek hangtörténeti elemzése	35
A korai magyar nyelvjárások kérdése	35
1. Labiális-illabiális megfelelések	38
2. Zártsgái fok szerinti megfelelések	43
3. Magánhangzók megléte vagy hiánya	47
3.1. Két nyílt szótagos törvény	47
3.2. Mássalhangzó-torlódás feloldása	48
4. Hangrendi megfelelések	49
5. A diftongusok helyzete	50
6. A zártzótagi -l- helyzete	55
7. A β helyzete	57
8. Tendenciaszerű mássalhangzó-változások	58
8.1. A depalatalizáció	58
8.2. Az affrikálódás	59
9. Szórványos mássalhangzó-változások	59
10. Mássalhangzó-kapcsolatok változása	62
10.1. A hasonulás.....	62
10.2. Az elhasonulás	62
10.3. A hangátvetés	63
11. Mássalhangzók megléte vagy hiánya	63
11.1. A mássalhangzó-vesztés	63
11.2. Inetimologikus hang betoldása	64
12. Szótagokat érintő hangváltozások.....	64
12.1. A haplológia	64
12.2. Az összerántódás	64

IV. Bihar megye településneveinek leíró elemzése	66
1. Elméleti alapok	66
2. Törzsekre utaló településnevek	68
3. Népekre utaló településnevek	75
4. Foglalkozásra, méltóságra, szolgáltatásra utaló településnevek	82
5. Személyre utaló településnevek	90
6. Patrocíniumra utaló településnevek	104
7. Építményre utaló településnevek	117
8. Vásártartásra utaló településnevek	122
9. Növény- és állatvilágra utaló településnevek.....	123
10. Lokális viszonyra utaló településnevek	126
10.1. Általános helymegnevezés.....	126
10.2. Konkrét helymegnevezés	131
10.3. Viszonyított helymegnevezés	135
11. Tulajdonságra utaló településnevek	140
11.1. Méret megjelenése	140
11.2. Alak megjelölése	144
11.3. Kor megjelölése	144
12. A hely fajtáját kifejező névrészek	146
12.1. Az összetett nevek	146
12.2. A névtípus kronológiája	147
12.3. <i>-falu/-falva</i>	150
12.4. <i>-telek/telke</i>	156
12.5. <i>-háza</i>	159
12.6. <i>-lak(a)</i>	160
12.7. <i>-ülés(e)</i>	162
12.8. <i>-sok</i>	162
12.9. <i>-földe</i>	163
12.10. Áttekintés	163
13. Megnevező funkciójú névrészek	164
14. Elemezhetetlen nevek	166
15. Áttekintés	167
16. A kétrészes nevek bővítményrészei	169
V. Bihar megye településneveinek keletkezéstörténeti elemzése	172
1. A névátvétel	173
2. A jelentésbeli névalkotás	175
2.1. Metonimikus névalkotás	175
3. A névköltöztetés	179
4. A morfológiai szerkesztés	180
4.1. Az <i>-i</i> képző	181
4.2. A <i>-d</i> képző.....	186

4.3. Az <i>-di</i> képző.....	194
4.4. Az <i>-sd</i> képző	194
4.5. Az <i>-s</i> képző	195
4.6. A <i>-gy</i> képző	197
4.7. A <i>-k</i> (~ <i>-g</i>) képző.....	198
4.8. Az <i>-nd</i> képző	199
4.9. Az <i>-ny</i> képző	199
4.10. Az <i>-ó/-ő</i> képző	200
4.11. A <i>-ka/-ke</i> képző.....	200
4.12. Áttekintés	200
5. A szintagmatikus szerkesztés	202
6. A szerkezeti változás.....	204
6.1. A redukció	204
6.2. A bővülés	209
6.3. Az ellipszis.....	211
6.4. A kiegészülés	214
7. A népetimológia	217
8. Kategorizálhatatlan nevek	219
9. Áttekintés	220
Irodalom	223